

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- ก่องแก้ว วีระประจักษ์. วิเคราะห์เปรียบเทียบต้นฉบับตัวเขียนวรรณกรรมสุนทรภู่.
กรุงเทพฯ : รายงานผลการวิจัยทุนอุดหนุนสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม-
แห่งชาติ, 2529.
- กาญจนา คำสุวรรณ และนิตยา เสาร์มณี. จิตวิทยาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2524.
- กิ่งแก้ว อัดถากร. คติชนวิทยา. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู,
2519.
- กุสุมา รักขมณี. สี่สังวรณคดีชุดตั้งรัตนโกสินทร์. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ศยาม, 2537.
- _____. สี่สังวรณคดีชุดนิทานวานบอก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พับลิคิซิสเนสพรินท์,
2536.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ม.ป.ป.
- คำให้การกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัดและพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับ
หลวงประเสริฐอักษรนิติ์. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2515.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. ลักษณะวรรณกรรมอีสาน. มหาสารคาม : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมอีสาน,
2521.
- เจตนา นาควัชระ. ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ดวงกมล, 2521.

- ชัย เรื่องศิลป์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัย 2352-2453 ตอนที่ 1 ด้านสังคม. กรุงเทพฯ : บ้านเรื่องศิลป์, 2517.
- ดวงมน จิตรจางค์. หลังม่านวรรณศิลป์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2528.
- ธนิศ อยู่โพธิ์, บรรณาธิการ. บทละครเรื่องแก้วหน้าม้า ตอนถวายลูก. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2505.
- . ศิลปะละครหรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2531.
- นายบุษย์(นามแฝง). แก้วหน้าม้า 39 เล่ม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, ม.ป.ป.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. ปากไก่และใบเรือ รวมความเรียงว่าด้วยวรรณกรรมและประวัติศาสตร์
ต้นรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2527.
- บวร พระพฤตติ์, ทิพาพร พิพิสูทธิ และ เฉลิมพล ศรีหงส์. สตรีไทย : บทบาทในการเป็น
ผู้นำการบริหาร. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. มหาชาติลานนา : การศึกษาในฐานะที่เป็นวรรณคดีท้องถิ่น.
พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- . เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย8 (คดีชนวนิยายสำหรับครู) หน่วยที่ 1-7.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2527.
- ประทีป วาทิกทินกร. วรรณกรรมสุทรภู่. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2533.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. ร้อยกรองชาวบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สุทธิสาร
การพิมพ์, 2528.
- ประพัฒน์ ตริณรงค์ และสงวน อึ้งคง. สารานุกรมวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2505.
- ประมวลรายชื่อคัมภีร์ใบลานและสมุดข่อยในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ภาค 1-4.
เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, 2517.
- ประยูรท์ ปยุตโต(พระเทพเวที). ธรรมอนุชีวิต. กรุงเทพฯ : ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา
กรมการศาสนา, 2534.

- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2525.
- พระราชพงศาวดาร ฉบับราชหัตถเลขา เล่ม 1. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2534.
- ภร ชจรศักดิ์. นิทานพื้นบ้านไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2533.
- ยุพร แสงทักษิณ. เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวรรณคดีไทยหน่วยที่ 1-7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.
- รายชื่อหนังสือโบราณล้านนา : เอกสารไมโครฟิล์ม พ.ศ. 2521-2533. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2533.
- วราเวทย์พิสิฐ, พระ. วรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2502.
- วัชรีย์ รมยะนันท์ และญาติ อรุณเวช. รายงานผลการวิจัยเรื่องเพลงลี้กวาง. โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- วิภา กงกะนันท์. วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. มรดกไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปาณา, 2521.
- _____. รายงานการวิจัยเครื่องจักสานในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2524.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. อ่านคนอ่านวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2529.
- ศิราพร ลีตะฐาน. เอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา : อารยธรรม หน่วยที่ 6-11. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.
- ศิราพร ลีตะฐาน ฅ กลาง. ในท้องถิ่นมีนิทานและการละเล่น : การศึกษาคติชนในบริบททางสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2537.
- ศิลปากร, กรม. จินตามณีเล่ม 1-2 กับการบันทึกเรื่องจินตามณีและจินตามณีฉบับพระเจ้าบรมโกศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2512.

- . บทละครเรื่องพระมะเหลเถไถ บทละครเรื่องอุณรุทร้อยเรื่อง กลอนเพลงยาว เรื่องหม่อมเปิดสวรรค์ กลอนเพลงยาวเรื่องพระอาการประชวร และบทละครเรื่องระเด่นลันได. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาศิลป์, 2516.
- ส. พลายน้อย (สมบัติ พลายน้อย). กวีสยาม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น, 2533.
- . นิทานวรรณคดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บัณฑิตสาส์น, 2521.
- สันต์ เทวรักษ์. แก้วสารพัดนึก. 3 เล่ม. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2514.
- สาเนาวิ หิริโอดิตปะ. แก้วหน้าม้าฉบับอินไซด์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บัณฑิตสาส์น, 2515.
- สุกัญญา ภัทรราชย์. เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวรรณคดีไทย หน่วยที่ 8-15.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.
- สุกัญญา สุจฉายา. เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2525.
- สุพรรณิ วราทร. ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2519.
- สุวรรณ เกரியงไกรเพ็ชร์. พระอภัยมณี : การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2518.
- อ. กวีวงศ์ (อินตา กวีวงศ์). แก้วหน้าม้า. เวียงจันทน์ : หอสมุดแห่งชาติ, 2517.
- . นิทานภาคอีสานคาถากลอนเรื่องแก้วหน้าม้า. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังน่านาธรรม, 2515.
- อนาโตล เบ็ลตีเยร์. วรรณกรรมไทยเขิน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2529.
- อนุমানราชธน, พระยา. ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีและเทพนิยายสงเคราะห์. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2531.
- อารดา กี่ระนันท์. เอกสารการสอนชุดไทยศึกษา : อารยธรรม หน่วยที่ 12-15.
พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.

อุดม หนูทอง. วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทประโลมโลก. สงขลา : โครงการศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ม.ป.ป..

บทความ

- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. หนังสือประโลมโลกที่ขึ้นชื่อในสมัยรัชกาลที่ 5. วารสารอักษรศาสตร์. 13(กรกฎาคม 2524): 80-109.
- ชวน เพชรแก้ว. วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ที่ปรับเปลี่ยนมาจากท้องถิ่นอื่น. ใน สุกัญญา ภัทรราชัย (บรรณาธิการ), วรรณคดีท้องถิ่นพินิจ. หน้า 96-108. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ : ศึกษาจากต้นฉบับตัวเขียนกลอนสวด. ใน ประพจน์ อัครวิรุฬหการ (บรรณาธิการ), คีอคูมลาสารเสกคุณ. หน้า 55- 75. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด, 2536.
- ธวัช บุญเอนก. ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน. ใน สุกัญญา ภัทรราชัย (บรรณาธิการ), วรรณคดีท้องถิ่นพินิจ. หน้า 77-95. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ธีรยุทธ ยวงศรี. ละครชาวบ้าน. ใน ปริตตา เจลิมเฝ้า กอนันตกุล (บรรณาธิการ), เบิกโรง : ข้อพิจณานาฏกรรมในสังคมไทย. หน้า 47-74. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา, 2534.
- นิตยา กาญจนวรรณ และสุมาลี วีระวงศ์. ภาพและบทบาทสตรีในวรรณกรรมไทย. วารสารภาษาและหนังสือฉบับพิเศษ 24 (เมษายน 2534-มีนาคม 2535): 1-105.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. นาฏกรรมกับการสื่อความและอนาคต. ใน ปริตตา เจลิมเฝ้า กอนันตกุล (บรรณาธิการ), เบิกโรง : ข้อพิจณานาฏกรรมในสังคมไทย. หน้า 150-164. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา, 2534.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. การศึกษาตัวบทและบริบทของคติชน. วารสารภาษาและวรรณคดี-ไทย. 6(เมษายน 2532): 75-81.

- ปรีตตา เจลิมเฝ้า กอนันตกุล. นาฏกรรมกับสังคมไทย. ในปรีตตา เจลิมเฝ้า กอนันตกุล (บรรณาธิการ), เบิกโรง : ข้อพิจารณานาฏกรรมในสังคมไทย. หน้า 8-19. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา, 2534.
- พลอย หอพระสมุท. เรื่องเล่นละคร. ในปรีตตา เจลิมเฝ้า กอนันตกุล (บรรณาธิการ), เบิกโรง : ข้อพิจารณานาฏกรรมในสังคมไทย. หน้า 37-45. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา, 2534.
- พิฑูลย์ มลิวัลย์. วรรณกรรมอีสาน : ลักษณะ ประเภท คุณค่าและวิธีอ่านคำร้อยกรอง. การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การอ่านทานองร้อยกรองของสัปดาห์ 14-16 พฤษภาคม 2533. หน้า 299-344. นครปฐม : คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2533.
- ภาสิต จิตรภาษา. เล่นซ่อน-ละคอนทำไม. ในปรีตตา เจลิมเฝ้า กอนันตกุล (บรรณาธิการ), เบิกโรง : ข้อพิจารณานาฏกรรมในสังคมไทย. หน้า 21-30. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา, 2534.
- มนตรี ตราเมธ. แก้วหน้าม้า-นาง. สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน 3(2499-2502):1631-1634.
- วิชรี รมยะนันท์. "สมโภช" ในวรรณคดีไทย. วารสารอักษรศาสตร์ 19(กรกฎาคม 2530): 15-18.
- ศิราพร ฐิตะฐาน. การศึกษาวรรณคดีท้องถิ่นกับสังคม. ในสุกัญญา ภัทราชัย (บรรณาธิการ), วรรณคดีท้องถิ่นพินิจ. หน้า 10-25. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- สุกัญญา ภัทราชัย. การปรับเปลี่ยนวรรณคดีท้องถิ่นที่รับจากที่อื่น : ทำวจันตะโครพและทำวโสวัตตรของอีสาน. ในสุกัญญา ภัทราชัย(บรรณาธิการ). วรรณคดี-ท้องถิ่นพินิจ. หน้า 109-150. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- _____. การศึกษาเปรียบเทียบเพลงและการเล่นพื้นบ้านภาคเหนือและภาคอีสาน. การสัมมนาทางวิชาการเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน : กรณีอีสาน. หน้า 308-301. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2532.

- หรีด เรื่องฤทธิ์. กลอนสวด. สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน 1 (2498-2499): 553-554.
- เอนก นาวิกมูล. เกือบร้อยปีของโรงพิมพ์หน้าวัดเกาะ. วารสารชาวกรุง 28(สิงหาคม 2522): 52-57.
- อุดม หนูทอง. วรรณกรรมภาคใต้ : ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมท้องถิ่นอื่น. ในสุกัญญา ภัทรราชย์(บรรณาธิการ), วรรณคดีท้องถิ่นพินิจ. หน้า 77-95. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- วิทยานิพนธ์
- กุลนรี ราชประชา. การศึกษาวิเคราะห์สุบินคำกาพย์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- จิรวรรณ คงจิตต์. การศึกษาเชิงเปรียบเทียบเรื่องกาพย์ฉบับต่าง ๆ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- ชลดา เรื่องรักส์ลิขิต. วรรณคดีไทยเรื่องอนิรุทธิ์ : การศึกษาวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุชฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- ดวงมน จิตร์จางงค์. คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น(พ.ศ.2325-2394). วิทยานิพนธ์ปริญญาดุชฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุชฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- เตือนใจ สันทะเกิด. วรรณคดีชาวบ้านจากวัดเกาะ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520.
- นิยะดา สาริกภูติ. ปัญญาสชาดก : ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรองของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุชฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- ราตรี ผลาภิรมย์. สังข์ทอง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

- รีนฤทัย สัจจพันธุ์. ตัวละครหญิงในวรรณคดีไทยสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
(พ.ศ. 1893-2394). วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2534.
- ศิราพร ลีตะฐาน. รามเกียรติ์ : ศึกษาในแง่การแพร่กระจายของนิทาน. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- สุพรรณ ทองคล้าย. ลักษณะร้อยกรองพื้นถิ่นอีสาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. บทละครนอกสมัยกรุงศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.
- อภิวัน เชื้อไทย. อักขรวิธีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

สมุดไทย

- "เทวัญกับนางกุลา" กลอนบทละครหมวดอักษร ท. เลขที่ 13 คู่ที่ 115 ชั้นที่ 2/5. มัดที่ 10.
แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ.
- "ปิ่นทอง". กลอนสวดหมวดอักษร ป. เลขที่ 7-16. คู่ที่ 115 ชั้นที่ 6/1. มัดที่ 25.
แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ.
- "พินทอง". กลอนบทละครหมวดอักษร พ. เลขที่ 15-19. คู่ที่ 114 ชั้นที่ 2/1. มัดที่ 38.
แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ.

สมุดฝรั่ง

- "แก้วหน้าม้า". กลอนบทละครหมวดอักษร ก. เลขที่ 2-4 . คู่ที่ 115 ชั้นที่ 4/4.
มัดที่ 1. แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ.
- จินดา ธรฤทธิ์. ปรีวรรต. สัปดนค่างาพย์. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2517.
- ฉวีวรรณ ก้อนแก้ว, ปรีวรรต. สัปदनค่างาพย์. ภูเก็ต : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต,
ม.ป.ป..

คารณี เอ่งฉ้วน. ปรีวรรต. ลับตนค้ำกายย์. ภูเก็ต : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต,
ม.ป.ป..

นงเยาว์ แร่ทอง. ปรีวรรต. ลับตนค้ำกายย์. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2517.

ลิขิต เล็งนุ้ย. ปรีวรรต. ลับตนค้ำกายย์. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2517.

อุไรพร บุญตันตราภิวัฒน์. ปรีวรรต. ลับตนค้ำกายย์. ภูเก็ต : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต,
ม.ป.ป..

สัมภาษณ์

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. ผู้เชี่ยวชาญสาขาโบราณคดี กองผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ.
สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2537.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2537.

ทองสา ปากศรี. ผู้กำกับการแสดงหมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์. สัมภาษณ์,
22 มิถุนายน 2537.

บาลี พุทธิรักษา. หัวหน้าฝ่ายวิจัยล้านนา รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม. สัมภาษณ์,
6 มิถุนายน 2537.

ปรีชา พินทอง. บุคคลดีเด่นด้านวัฒนธรรมปี 2528. สัมภาษณ์, 13 มิถุนายน 2537.

พัฒนีย์ พร้อมสมบัติ. นักวิชาการกองการสังคีต กรมศิลปากร. สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม
2536.

มณี พยอมยงค์. ผู้เชี่ยวชาญศิลปวัฒนธรรมล้านนา. สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2537.

สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์. อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย สถาบันราชภัฏภูเก็ต. สัมภาษณ์,
26 พฤษภาคม 2537.

สมหมาย เอี่ยมสาอังกค์. ผู้แสดงของคณะละครชาตรี คณะนารุ่งเรืองศิลป์. สัมภาษณ์,
12 สิงหาคม 2536.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ผู้เชี่ยวชาญศิลปวัฒนธรรมล้านนา. สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2537.

อุดม หนูทอง. รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

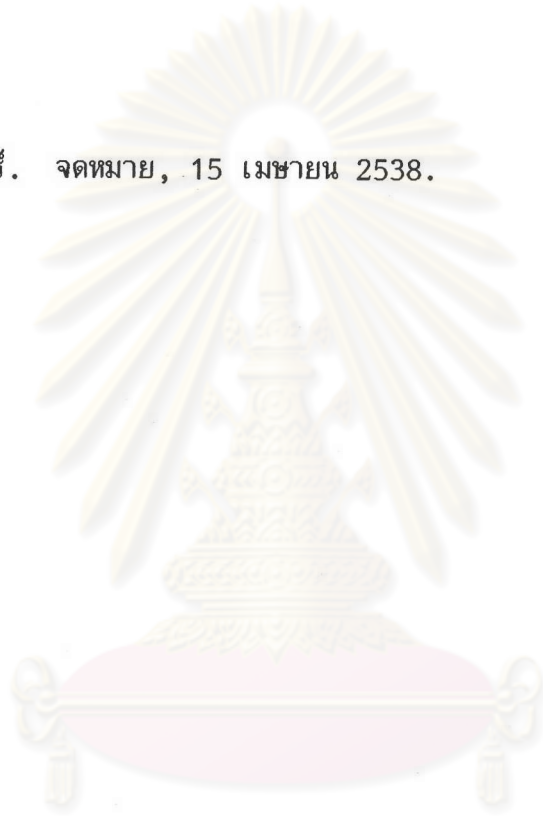
สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2537.

อุบลศรี อรรถพันธ์. นักวิชาการคหิชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา. สัมภาษณ์,

8 มีนาคม 2537.

จดหมาย

อนาโตล แบลติเยร์. จดหมาย, 15 เมษายน 2538.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

เหตุการณ์สำคัญที่ปรากฏในแก้วน้ำม้าสำนวนต่าง ๆ

สำนวนกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์

1. พินทองทรงว่าวแล้วทำว่าวขาดลอยไป
2. นางแก้วเก็บว่าวได้ พินทองขอว่าวคืน
3. นางแก้วเสนอตัวเป็นชายาของพินทอง เพื่อแลกกับว่าว
4. ท้าวมงคลราชคิดกำจัดนางแก้ว โดยให้ไปชะลอเขาพระสุเมรุ
5. พระฤๅษีช่วยนางแก้วชะลอเขาพระสุเมรุ
6. นางมณฑารับนางแก้วเข้าวัง
7. พินทองคิดกำจัดนางแก้ว โดยให้นางมีลูก แล้วหนีไปอภิเษกกับนางทัศนาลี
8. นางแก้วติดตามพินทองไป เพื่อมีลูก โดยได้รับความช่วยเหลือจากพระฤๅษี
9. นางแก้วแปลงเป็นนางมณีอาศัยอยู่กับตายาย เมืองโรมวิถี
10. นางมณีลงอาบน้ำย้วยวนพินทอง
11. พินทองเห็นนางมณีมีรูปลักษณ์งดงามจึงได้สมัครสังวาสกับนาง
12. นางมณีตั้งครรภ์
13. ท้าวมงคลราชมีสารให้พินทองกลับเมืองมิดิลา
14. พินทองมอบพระธำมรงค์และแลกผ้าสะไบกับนางมณี
15. นางมณีคลอดลูกชาย แล้วลาตายายกลับเมืองมิดิลา
16. ก่อนกลับเมืองมิดิลา นางมณีไปพบพระฤๅษี
17. พระฤๅษีบอกนางแก้วว่าพินทองกำลังได้รับอันตราย
18. พระฤๅษีมอบพว้าไต้ให้นางแก้ว
19. นางแก้วใช้พว้าไต้แปลงเป็นมาดแพแล้วใช้เรือเหาะไปช่วยพินทองฆ่ายักษ์พาลราช

20. พินทองได้นางสร้อยสุวรรณและนางจันทร์ธิดายักษ์พาลราชเป็นชายา
21. นางแก้วนำลูกชายขึ้นถวายพินทอง
22. พินทองจาพระธำมรงค์ที่พระโอรสได้ แต่คิดว่านางแก้วไปขโมยลูกนางมณีมา
23. นางสร้อยสุวรรณ จันทร บอกความจริงกับพินทองว่า นางแก้ว มาณพ และนางมณี คือ คนเดียวกัน
24. พินทองวางอุบายให้นางแก้วถอดรูปหน้าม้า
25. พินทองนำรูปหน้าม้าเผาไฟ
26. อภิเชกนางมณีให้เป็นมเหสีเอกร่วมกับพินทองปกครองบ้านเมือง
27. เปลี่ยนชื่อนางมณีเป็นนางมณีศรีเมือง
28. นางทัตมาลีเดินทางมาตามพินทองที่เมืองมถิลา
29. นางทัตมาลีกับนางมณีหึงหวงตาต่อกัน

สำนวนนายบุษย์

เหตุการณ์ในโครงเรื่องหลัก

1. ก่อนนางแก้วจะเกิดยายฝันว่า เทวดามอบแก้วให้
2. นางแก้ว เกิดมาหน้าอัปลักษณ์ เป็นม้า จึงตั้งชื่อนางแก้วหน้าม้า
3. นางแก้วใช้ความรอบรู้ด้านลมนพช่วยเหลือเพื่อนบ้าน
4. ปิ่นทองทรงว่าวแล้วทำว่าวขาดลอยไป
5. นางแก้วเก็บว่าวได้ ปิ่นทองขอว่าวคืน
6. นางแก้ว เสนอตัวเป็นชายาของปิ่นทองแลกกับว่าว
7. ตายายไปทวงสัญญา เมื่อปิ่นทองไม่มารับนางแก้วตามกำหนด
8. นางนันทาสั่งให้นางกาน้ำรับนางแก้ว เข้าวัง
9. ท้าวภูวดลมงคลราชสั่งให้นางแก้วชะลอ เขาพระสุเมรุ
10. พระฤาษีถอดหน้าม้าให้นางแก้วแล้วช่วยนางแก้วชะลอ เขาพระสุเมรุ
11. ปิ่นทองสั่งให้นางแก้วมีลูก แล้วหนีไปอภิเชกกับนางทัตมาลี

12. นางแก้วแปลงเป็นนางมณี แล้วตามปิ่นทองไปจนถึงกรรภ
13. ท้าวภูวคดมงคลราชมีสารให้ปิ่นทองกลับเมืองมิดิลา
14. ปิ่นทองมอบพระธำมรงค์ให้นางมณีก่อนกลับมิดิลา
15. ปิ่นทองพลัดหลงเข้าเมืองยักษ์พาลราช
16. นางแก้วแปลงเป็นมาณพชายักษ์พาลราช
17. นางเทพทองมเหสียักษ์พาลราชมอบสร้อยสุวรรณ จันทร ให้ปิ่นทอง
18. ปิ่นทองพานางสร้อยสุวรรณ จันทร กลับเมืองมิดิลา
19. นางแก้วนำลูกขึ้นถวาย
20. ยักษ์ประกายมาตสหายยักษ์พาลราชยกทัพมาแก้แค้น
21. นางแก้วอาสาออกรบโดยแปลงเป็นมาณพชายักษ์ประกายมาต
22. ปิ่นทองอุบายให้นางแก้วถอดรูปหน้าม้า
23. อภิเชกนางแก้วเป็นมเหสีเอก
24. ยักษ์ประกายกรดสหายยักษ์ประกายมาตยกทัพมาแก้แค้น
25. นางแก้วอาสาบดแปลงเป็นมาณพชายักษ์ประกายกรด
26. นางแก้วคลอดนางแจ่มจันทร์ หิรัญรัตน์ และประภัสสร
27. นางทัศนาลีเดินทางมาตามปิ่นทองที่เมืองมิดิลา
28. นางแก้วหึงกับนางทัศนาลี
29. นางสร้อยสุวรรณ นางจันทร ช่วยนางแก้วรุมตำทอนนางทัศนาลี
30. นางทัศนาลีถูกรุมตำจจนสู้ไม่ได้เดินทางกลับเมืองโรมวิถี
31. นางแจ่มจันทร์ หิรัญรัตน์ ประภัสสร ถูกนกหัสติดิคาบไปขบณะประพาสอุทยาน
32. พระฤาษีช่วยชีวิตนางทั้ง 3
33. พระฤาษีอภิเชกนางทั้ง 3 กับ พระทินกร ศรนรินทร์ และสินนรา โดยให้ทั้ง 3 คู่ ประลองฝีมือกัน
34. นางทัศนาลีทำเสน่ห์ปิ่นทอง
35. ปิ่นทองหนีนางมณี นางสร้อยสุวรรณ นางจันทร ไปหานางทัศนาลี
36. นางมณี นางสร้อยสุวรรณ นางจันทร เดินทางไปแก้เสน่ห์แต่ถูกนางทัศนาลีจับไว้

37. ปิ่นแก้ว แจ่มจันทร์ หิรัญรัตน์ ประภัสสร และพระสวามี ไปช่วยแก้เสน่ห์ให้สำเร็จ
38. ปิ่นทอง พระมเหสี พระโอรส พระธิดา กลับเมืองมณฑล

เหตุการณ์ในโครงเรื่องสืบเนื่องรุ่นลูกของตัวเอก

39. ปิ่นแก้วสวมหน้าม้า เดินทางไปส่งปิ่นศิลป์ไชยที่เมืองโรมวิถิ
40. นางยักษ์พรายกระสุนธนูลักปิ่นศิลป์ไชยไปไว้ในถ้ำ เพื่อนำไปเป็นสามี
41. ปิ่นแก้วตามหาปิ่นศิลป์ไชยแล้วพบนางดารารัศมี
42. นางดารารัศมีมอบพระธำมรงค์ให้ปิ่นแก้ว
43. นางรัชนีนำความกราบทูลท้าวอุทัต
44. ท้าวอุทัตขับไล่นางดารารัศมีให้ไปอยู่กับปิ่นแก้ว ที่กระท่อมตายเป็นร้างเมือง
45. ปิ่นแก้วถอดหน้าม้าลี้กลบสมครสังวาสกับนางรัชนี
46. ท้าวอุทัตมีสารไปเชิญกษัตริย์ร้อยเอ็ด เพื่อให้นางรัชนีเลือกคู่
47. นางรัชนีไม่เลือกกษัตริย์ร้อยเอ็ด ท้าวกษัตริย์ร้อยเอ็ดไม่พอใจล้อมเมืองไว้
48. ปิ่นแก้วถอดรูปม้าอาสารบ กษัตริย์ร้อยเอ็ดยอมแพ้
49. ท้าวอุทัต นางรัชนี รู้ว่าปิ่นแก้วคือหน่อเนื้อกษัตริย์ผู้มีบุญงาม
50. ปิ่นแก้วพานางดารารัศมีกลับเมืองมณฑล
51. ยักษ์ไซมดแปลงเป็นนางดารารัศมีแทน
52. ปิ่นศิลป์ไชยหนีนางพรายกระสุนธนู โดยแปลงเป็นชายชรา
53. นางพรายกระสุนธนูตามปิ่นศิลป์ไชย พบปิ่นแก้วเข้าใจว่าเป็นสามีตนจึงต่อสู้กับยักษ์ไซมด
54. ปิ่นแก้ว นางพรายกระสุนธนู และยักษ์ไซมดตามหาปิ่นศิลป์ไชย
55. ปิ่นศิลป์ไชยพลัดหลงเข้าเมืองจักรวรรดิ แล้วช่วยชะลอเสาหลักเมืองได้
56. ปิ่นศิลป์ไชยได้นางทิพวันเป็นชายา
57. ท้าวทรงบดินทร์หาทางกำจัดปิ่นศิลป์ไชยเพราะเห็นว่ามีร่างชราหน้าตาอัปลักษณ์

58. ท้าวทรงบดินทร์อุบายให้ปิ่นศิลป์ไชยไปคล้องช้าง แล้วยกนางทิพวันให้พระจินดารัตน์
59. ปิ่นแก้วถอดหน้าม้าโลมนางทิพวัน
60. นางทิพวันบอกปิ่นแก้วว่าเป็นชayaของปิ่นศิลป์ไชย
61. ปิ่นศิลป์ไชยพบนางดารารัศมีแล้ว เข้า เกี่ยวพาราสี
62. นางดารารัศมีบอกปิ่นศิลป์ไชยว่าตนเป็นชayaของปิ่นแก้ว
63. ยักษ์จิตนุราชยกทัพมาตีเมืองจักรวรรดิ ปิ่นแก้ว ยักษ์พรายกระสินธุ์ช่วยท้าวทรงบดินทร์ แต่พ่ายแพ้ถูกลักพาไป
64. ปิ่นศิลป์ไชยและนางดารารัศมีตามไปช่วยได้สำเร็จ
65. ปิ่นแก้ว และนางดารารัศมีครอบครองเมืองมิลิลา ปิ่นศิลป์ไชยและนางทิพวันครอบครองเมืองจักรวรรดิ
66. นางรัชนีตามปิ่นทอง แล้วไปติดตามชายของแมงมูมยักษ์วิ้นตะราช
67. นางรัชนีใช้พระขรรค์ของวิทยากรเหาะหนีแมงมูม ไปถูกกงรถของพระอาทิตย์จนหว่าดไปตกที่บ้านโจร ส่วนตัวไปตกที่เมืองมิลิลา ปิ่นแก้ว เก็บได้
68. ยักษ์รณภักตร์เก็บหว่าดได้แล้วประกาศหาตัวนางรัชนี
69. ปิ่นแก้ว และยักษ์รณภักตร์ต่อสู้กันเพราะต่างต้องการหว่าดและตัวของนางรัชนี
70. ทินกร ศรนรินทร์ ศิลป่นราช่วยปิ่นแก้ว แต่ทินกรถูกยักษ์ฆ่าตาย
71. นางดารารัศมีอาสารบ แล้วใช้แก้วจินดาฆ่ายักษ์รณภักตร์
72. ปิ่นแก้วประกาศหาตัวผู้ต่อหว่าดนางรัชนี
73. พระอาทิตย์อาสาต่อหว่าดนางรัชนีแล้วชุบชีวิตทินกร
74. ทินกร ศรนรินทร์ ศิลป่นราพานางแจ่มจันทร์ ธีรภูรัตน์ และประภัสสรกลับเมืองโรมจักร
75. ทินกรได้นางสุวรรณรัศมีเป็นชaya แล้วพานางกลับเมืองด้วย
76. ปิ่นศิลป์ไชยพานางทิพวันมาเยี่ยมปิ่นทองที่เมืองมิลิลา
77. นางเงาะวาสน์เห็นปิ่นศิลป์ไชยรูปงามจึงถอดรูปเงาะให้นางทิพวันสวม ส่วนตนปลอมเป็นนางทิพวันแทน
78. นางเงาะทิพวันคลอดปิ่นนิกร แล้วเล่าความจริงให้บุตรของนางเงาะวาสน์รับรู้

79. ปิ่นทอง นางมณี ปิ่นแก้ว นิมนต์พระฤๅษีไปถอดรูปเงาะออกจากนางทิพวัน
80. ปิ่นทองฯให้นางทิพวันและนางวาสันลุยไฟพิสูจน์ความจริง นางวาสันไม่สามารถลุยได้
81. ปิ่นศิลป์ไชยเดินทางไปรับปิ่นนิกร เข้าเมือง

เหตุการณ์ในโครงเรื่องสืบเนื่องรุ่นหลานของตัวเอง

82. นางเงาะวาสันตั้งครรภ์กับปิ่นศิลป์ไชย แล้วคลอดลูกชายชื่อปิ่นจุกา
83. ปิ่นแก้วกับนางดารารัศมีมีโอรสและธิดาอย่างละองค์ ชื่อปิ่นนราและนางนพมาศ
84. ปิ่นทอง นางมณี นางทัศนาลี นางสร้อยสุวรรณ และจันทร ออกบวช
85. ปิ่นนราเข้าป่าเรียนวิชากับพระฤๅษี
86. ปิ่นจุกาสวมรูปเงาะตามหาปิ่นศิลป์ไชย แต่ถูกรังเกียจจากพ่อเพราะมีรูปเป็นเงาะ
87. ปิ่นจุกาชวนปิ่นนิกรออกเรียนวิชาหาความรู้
88. ทินกรกับนางแจ่มจันทร์มีธิดาชื่อรสสุคนธ์ ศรนรินทร์กับท้าวสุรตน์มีธิดาชื่อวิมลสุมาลย์
89. ปิ่นนราหลงรักนางรสสุคนธ์จึงสวมรูปยักษ์พานางเหาะหนีไป
90. ปิ่นนิกร และปิ่นจุกา เห็นนางรสสุคนธ์กำลังพลอดรักกับยักษ์ก็ประศดให้มารักกับตนจะดีกว่า
91. ปิ่นนิกร ปิ่นจุกาและยักษ์ปิ่นนราต่อสู้กัน แต่เทวารักษ์บอกว่าทั้ง 3 เป็นพี่น้องกัน
92. วิเชียรโอรสทินกรกับสุวรรณรศมี และศรีวิชัยโอรสสินรากับบพประภัสสรยกทัพมาตามนางรสสุคนธ์ เกิดต่อสู้กับปิ่นนรา ปิ่นนิกร และปิ่นจุกา วิเชียรและศรีวิชัยแพ้
93. แจ่มจันทร์ ท้าวสุรตน์ และประภัสสร ยกทัพมาจับปิ่นนราและปิ่นนิกรไว้ได้
94. ปิ่นแก้ว ปิ่นศิลป์ไชย ยกทัพมาช่วยปิ่นนราและปิ่นนิกร
95. ปิ่นแก้ว ปิ่นศิลป์ไชย ได้พบกับน้องสาว แจ่มจันทร์ ท้าวสุรตน์ และประภัสสร

96. ปิ่นจุกทาน้อยใจปิ่นศิลป์ไชยเหาะหนีไปอยู่กับตายายท้ายเมืองเนาวรัตน์
97. ปิ่นจุกทาช่วยท้าวสินราชรบยักษ์เมฆพัด แล้วได้นางפקาธิดาท้าวสินราชเป็นชายา
98. นางวิมลสุมามาลัยคู่รักของปิ่นนิกรถูกยักษ์สาชะเรศคาบไปขณะลงเล่นน้ำ
99. ปิ่นนิกร และปิ่นจุกตามไปช่วยแล้วช่วยยักษ์สาชะเรศ
100. ยักษ์หัศจักรยกทัพมาแก้แค้นแทนยักษ์สาชะเรศ
101. ยักษ์หัศจักรใช้จักรกว้างเป็นลมพัด ปิ่นจุกทาและปิ่นนิกรไปคนละทิศละทาง
102. นางวิมลสุมามาลัยและนางפקาออกตามหาปิ่นนิกรและปิ่นจุกทา
103. ปิ่นจุกทาพบนางเงาะมารู้คิดว่าเป็นแม่ของตนจึงตามนางเข้าเมือง
104. นางเงาะมารู้แปลงเป็นหญิงงามอยู่กับปิ่นจุกทา
105. ปิ่นจุกทาทราบความจริงจึงลักคทาของนางมาแล้วเหาะหนีไป
106. ปิ่นนิกรตามหาปิ่นจุกทาลัดเข้าเมืองผดุงพบนางขวัญเมืองได้สมัครสังวาสกัน
107. นางขวัญเมืองลงเล่นน้ำ ถูกลูกยักษ์ปลากรายคาบไป
108. ปิ่นนิกรตามหานางขวัญเมืองพบปิ่นจุกทาและสิงมุสิก
109. สิงมุสิกพาปิ่นนิกรและปิ่นจุกทาไปช่วยนางขวัญเมืองได้สำเร็จ
110. ปิ่นนิกรพานางขวัญเมืองเข้าเมืองเนาวรัตน์ เพื่อไปพบนางวิมลสุมามาลัยและนางפקา
111. นางวิมลสุมามาลัยและนางขวัญเมืองหึงหวงกัน
112. ปิ่นนิกรใกล้เกลี้ยจนนางขวัญเมืองยอมให้นางวิมลสุมามาลัยเป็นใหญ่
113. วิเชียรและศรีวิไชยเดินทางหาคู่ครองในป่า
114. นางเบิกไพรลักศรีวิไชยไว้ในถ้ำเพื่อนำไปเป็นสามี
115. ศรีวิไชยใช้สายกระสุนมัดนางเบิกไพร นางยอมเป็นข้ารับใช้
116. วิเชียรเดินทางตามศรีวิไชย จนไปพบรักกับนางดุสิตาธิดาท้าวพารามหาราชและได้ครองเมือง
117. ศรีวิไชยและนางเบิกไพรตามหาวิเชียรจนได้พบกับนางมณีฉายธิดาศรีวิราช
118. นางมณีฉายมีคู่รักแล้วชื่อทศชัย
119. ทศชัยกับศรีวิไชยสู้รบกันเพื่อชิงนางมณีฉาย
120. ฤาษีปิ่นทองห้ามทัพแล้วชูปนางมณีฉายขึ้นมา เพื่อให้ทั้งสองเลือก

121. ศรีวิชัยเสือกได้นางมณีฉายตัวจริง ส่วนทศชัยได้นางชูป
122. ฤาษีปันทองให้ศรีวิชัยและทศชัยแยกย้ายกลับเมืองของตน

ปันทองกลอนสวด

เหตุการณ์ในโครงเรื่องหลัก

1. ปันทองฝันว่าเถาวัลย์พันตัว ไทรทนายว่าจะพบเนื้อคู่
2. ปันทองทรงว่าว แล้วท้าววาลอยไปตกหลังคาบ้านนางสัปตน
3. ปันทองขอว่าวคืน นางสัปตนเสนอตัวเป็นชายาแลกกับว่าว
4. ปันทองพูดเป็นนัยว่าให้นางตามเข้าไปในเมือง
5. นางสัปตนเข้าเมืองโกสัมพีเพื่อทวงสัญญา
6. ท้าวทศคาริวงศ์ให้นางสัปตนไปชะลอเขาพระสุเมรุ
7. พระอินทร์เนรมิตเรือเหาะพราวีเศษและเขาพระสุเมรุให้นางสัปตน
8. ท้าวทศคาริวงศ์ไม่อภิเษกนางสัปตนกับปันทอง แม้นางจะนำเขา-พระสุเมรุมาได้
9. ท้าวทศคาริวงศ์ให้นางสัปตนไปอาศัยที่เรือนคนใช้กับนางคาริวัน
10. ท้าวเอกราชมีสารมาขอให้ปันทองไปอภิเษกกับนางเกษร
11. ปันทองสั่งให้นางสัปตนมีลูกแล้วหนีไปอภิเษกกับนางเกษร
12. นางสัปตนใช้เรือเหาะตามปันทองไปจนได้สมัครสังวาสกัน
13. นางสัปตนตั้งครรภ์
14. ท้าวทศคาริวงศ์มีสารมาให้ปันทองกลับเมืองโกสัมพี
15. นางสัปตนทูลขอพระธำมรงค์และผ้าสาไบจากปันทองก่อนปันทองกลับโกสัมพี
16. นางสัปตนลาตายไปดักรอปันทองที่โกสัมพี
17. ปันทองสั่งประหารนางสัปตน เพราะคิดว่านางไม่มีลูก
18. นายทวารประตู่ช่วยชีวิตนางสัปตนไว้
19. ท้าวทศคาริวงศ์ให้นางสัปตนขึ้นเฝ้า

20. นางสีปดนนาลูกขึ้นถวาย ลูกหลานขึ้นตักบิณฑอง บิณฑองจาพระธำมรงค์ได้
21. บิณฑองตระหนักว่าลูกของนางสีปदनเกิดจากตนจึงสรรเสริญในบุญบารมีของนาง
22. บิณฑองขอให้นางสีปदनขึ้นไปอยู่บนตาคาน
23. นางสีปदनไม่ยอมขึ้น ท้าวทศคาริวงศ์มาง้อ นาเครื่องทรงมาให้ นางไม่พอใจ
24. นางสีปदनขอให้พระอินทร์เนรมิตชุดมาให้นาง
25. ก่อนขึ้นตาคานนางสีปदनเนรมิตแก้วแหวนเงินทอง เสื้อผ้าอาหารแจกชาวเมือง ประชาชนพากันสรรเสริญในบุญบารมีของนาง
26. เปลี่ยนชื่อนางสีปदनเป็นนางศรีเมือง ลูกของนางสีปदनชื่อพระदारาวงค์
27. กษัตริย์ร้อยเอ็ดนำโดยท้าวทศรถ ยกทัพมาชิงนางเกษร
28. นางเกษรมีสารมาขอให้บิณฑองไปช่วยรบ
29. บิณฑอง ท้าวทศคาริวงศ์ ซลาดกลัวไม่ไปช่วย
30. นางศรีเมืองอาสาออกรบ
31. นางศรีเมืองชนะกษัตริย์ร้อยเอ็ด
32. ประชาชนชาวเมืองศิริพตนครสรรเสริญบุญบารมีของนางศรีเมือง
33. นางศรีเมืองพานางเกษรกลับเมืองโกสัมพี
34. กษัตริย์ร้อยเอ็ดตามไปส่งนางศรีเมือง
35. อภิเษกนางศรีเมืองเป็นมเหสีเอก นางเกษรเป็นมเหสีรอง
36. นางศรีเมืองชุบนางให้กษัตริย์ร้อยเอ็ดก่อนกลับบ้านเมือง
37. นางศรีเมืองเนรมิตปราสาทให้ท้าวทศคาริวงศ์ นางเกษร และนางคาริวัน
38. นางเกษรขอให้นางศรีเมืองพานางไปเยี่ยมท้าวเอกราช
39. บิณฑองได้นางคาริวันสาวใช้ เป็นชายาขณะนางศรีเมืองและนางเกษรไม่อยู่
40. นางเกษรมีโอรสชื่อจิตราวงค์ นางคาริวันมีโอรสชื่อพิณสุริยา
41. ท้าวทศรถมีธิดาชื่อนางดารากร

เหตุการณ์ในโครงเรื่องสืบเนื่องรุ่นลูกของตัวเอง

42. นางดารากรขึ้นสภาริภาณมาลัยไปลอยเพื่อเสียดหาคู่ครอง

43. ดาราวงศ์เก็บมัลย์ได้จึงชวนจิตราวงศ์และพิณสุรียาออกติดตามหา
เจ้าของมัลย์
44. พระฤๅษีพบกุมารีจากดอกบัว 2 ดอก
45. พระฤๅษีตั้งชื่อกุมารีทั้ง 2 ว่า สร้อยสุวรรณ และเกษรสุริยงค์
46. ดาราวงศ์ จิตราวงศ์ พินสุรียา พบนางสร้อยสุวรรณและเกษรสุริยงค์
47. ดาราวงศ์ จิตราวงศ์ และพิณสุรียา เรียนวิชากับพระฤๅษี
48. จิตราวงศ์ และพิณสุรียารักษาใคร่ชอบพอกับนางสร้อยสุวรรณและนางสุริยงค์
49. นกสาริกานาดาราวงศ์ไปพบนางดารากรทั้งคู่สมัครสังวาสกัน
50. ดาราวงศ์พานางดารากรหนีไปอยู่กับพระฤๅษี
51. นางดารากรเขียนสารถึงท้าวทศรถว่าไปกับดาราวงศ์
52. ดาราวงศ์มีสารไปถึงปันทองและนางศรีเมืองขอให้มารับพระสุณิสา
53. ปันทอง นางศรีเมือง นางเกษร และนางคาริวัน เสด็จมารับพระโอรส
และพระสุณิสา
54. นางศรีเมืองชูประฤๅษี 5 คนให้อยู่ดูแลและเป็นเพื่อนพระฤๅษี
55. ปันทองพามเหสี พระโอรส พระสุณิสา กลับโกสัมพี
56. ท้าวทศรถนำเครื่องบรรณาการมาถวายปันทองและนางศรีเมือง
57. ท้าวทศรถทูลขอพระดาราวงศ์และนางดารากรไปครองเมืองของตน
58. ท้าวเอกราชทูลขอพระจิตราวงศ์และนางสร้อยสุวรรณไปครองเมืองศิริพตนคร
59. พินสุรียาและนางสุริยงค์ครองเมืองโกสัมพีต่อจากปันทอง
60. นางสุริยงค์ตั้งครุฑ
61. นางสุริยงค์ลงเล่นน้ำแล้วถูกจระเข้คาบไป
62. พินสุรียา ปันทอง นางศรีเมือง และนางคาริวัน สร้างพระแท่นนาง
สุริยงค์ เพื่อหวังอานิสงส์พบนางในชาติหน้า
63. อานิสงส์ของการสร้างพระและการดำรงมั่นในศีล 5 ของนางสุริยงค์
ทำให้จระเข้ปล่อยนางมา
64. นางสุริยงค์เดินป่าหาทางกลับเมืองโกสัมพีอย่างน่าเวทนา

ลับคนค่าภพย์

เหตุการณ์ในโครงเรื่องหลัก

1. นางลับคนหมดอายุขัยในเมืองสวรรค์ลงมาเกิดในเมืองมนุษย์
2. นางลับคนเดินทางเข้าเมืองมิศกีนลา เพื่อหาสามี
3. ปิ่นทองฝันว่าพญานาครัศมีทำ ไทรทำนายว่าจะได้เนื้อคู่
4. ปิ่นทองทรงว้าวกับพี่เลี้ยง
5. นางลับคนเห็นปิ่นทองรูปงามก็หลงรัก
6. พระอินทร์เนรมิตลมพัดสายป่านว่าวขาดลอยไป
7. นางลับคนเก็บว่าวได้ ปิ่นทองขอว่าวคืน
8. นางลับคนเสนอตัวเป็นชាយาแลกกับว่าว
9. ปิ่นทองพูดเป็นนัยว่า ถ้านางอยากได้ให้ตามไปในเมือง
10. ท้าวทศสารจึงเกี้ยนางจึงให้นางไปชะลอเขาพระสุเมรุมาให้ได้
11. พระอินทร์มอบเรือเหาะ กระจ่าง เวทมนตร์ ให้นางลับคนเพื่อนำไปชะลอเขาพระสุเมรุ
12. นางลับคนนำเขาพระสุเมรุถวายท้าวทศสาร
13. ท้าวทศสารให้นางลับคนไปอยู่กับนางกวันสาวาใช้
14. นางลับคนเนรมิตเสื้อผ้า พุกหมอน เงินทอง ให้นางกวัน
15. ท้าวทศสารขมึนสารขอให้ปิ่นทองไปอภิเษกกับนางเกษร
16. ก่อนเดินทางไปอภิเษก ปิ่นทองสั่งให้นางลับคนมีลูก
17. นางลับคนแปลงเป็นหญิงงามตามปิ่นทองไปเมืองสลอน
18. พระอินทร์ช่วยเนรมิตบรรณศาลาให้นางลับคนรอปิ่นทองที่เชิงเขานป่า
19. ปิ่นทองสมัครสังวาสกับนางลับคนได้ 3 วัน นางก็ตั้งครรภ์
20. นางลับคนทูลขอพระธำมรงค์และภูษาทรงจากปิ่นทองก่อนเดินทางไปอภิเษกกับนางเกษร
21. นางลับคนกลับเมืองมิศกีนลา

22. ท้าวทศคามีสารมาห้ปิ่นทองกลับมิตถินลา
23. ท้าวทศคาและปิ่นทองคิดว่านางลับคนมีชู้
24. ท้าวทศกาลั่งประหารนางลับคน แต่นางไม่ตาย
25. นางลับคนนำลูกขึ้นถวาย ลูกหลานขึ้นตักปิ่นทอง
26. ปิ่นทองจาพระธำมรงค์ที่อยู่กับลูกนางลับคนได้ และทราบว่าเป็นลูกของตน
27. กษัตริย์ทั้ง 5 มีท้าวทศรถเป็นผู้นำ ยกพมาชิงนางเกษร
28. นางเกษรมีสารมาขอห้ปิ่นทองยกทัพมาช่วย
29. นางลับคนอาสาออกรบแทน และมีชัยชนะต่อกษัตริย์ทั้ง 5
30. กษัตริย์ทั้ง 5 ยอมเป็นข้ารับใช้นางลับคน
31. นางลับคนนำนางเกษรกลับเมืองมิตถิลลา
32. ปิ่นทองได้นางกาวานเป็นชายา
33. นางลับคนขอห้พระอินทร์มาชุบห้นางมีรูปทอง
34. นางลับคนเนรมิตปราสาทห้กษัตริย์ทั้ง 5
35. ประชาชนชมบุญบารมีของนางลับคน
36. อภิเชกนางลับคนเป็นมเหสีเอก
37. พระอินทร์เปลี่ยนชื่อนางลับคนเป็น นางมณฑาสวรรค์ ตั้งชื่อพระโอรสว่า ดาราวงศ์ (ดาหาราวงศ์)
38. พระอินทร์นำดาราวงศ์ไปเมืองสวรรค์
39. นางมณฑาสวรรค์ชุบนางห้กษัตริย์ทั้ง 5
40. กษัตริย์ทั้ง 5 กลับบ้านเมืองของตนพร้อมนางชุบ
41. นางเกษรขอห้นางมณฑาสวรรค์พาไปเยี่ยมพระบิดา
42. นางมณฑาสวรรค์แปลงตัวเองและนางเกษรเป็นชาย
43. นางมณฑาสวรรค์รบกับยักษ์ขณะเดินทาง แล้วได้รับชัยชนะ
44. ยักษ์ยอมเป็นข้ารับใช้นางมณฑาสวรรค์
45. นางมณฑาสวรรค์มอบหีบที่มีนางผู้เลอโฉมมาห้กับยักษ์

โครงเรื่องสืบเนื่องรุ่นลูกของตัวเอง

46. ดาราวงศ์ลาพระอินทร์มาหานางมณฑาสวรรค์
47. ดาราวงศ์รบกับยักษ์ขณะเดินทาง ยักษ์แพ้ย่อมเป็นข้ารับใช้
48. นางเกษรและนางกวันคลอดโอรส นางมณฑาสวรรค์ตั้งชื่อว่า เกษรสุริวงค์ และวันสุริวงค์
49. ดาราวงศ์ เกษรสุริวงค์ และวันสุริวงค์ลงเล่นน้ำ
50. ดาราวงศ์เก็บมาลัยของนางแก้วดาหราชที่นกกสาริกาเป็นผู้ลอยมาได้
51. ดาราวงศ์ชวนอนุชาทั้ง 2 ออกติดตามเจ้าของมาลัย
52. พระฤๅษีนาคาคพกุมารี่ 2 คน ในดอกบัว
53. พระฤๅษีตั้งชื่อกุมารี่ทั้ง 2 ว่า แสงสุริยง และวงศ์สุริยา
54. ดาราวงศ์ เกษรสุริวงค์ และวันสุริวงค์ พบนางแสงสุริยง และวงศ์สุริยา นางทั้ง 2 พากุมารทั้ง 3 ไปพบพระฤๅษี
55. ดาราวงศ์พบนกกสาริกานป่า
56. นกกสาริกาพาดาราวงศ์ไปหานางแก้วดาหราช
57. ดาราวงศ์ สัมผัสสังวาสกับนางแก้วดาหราช
58. ดาราวงศ์พานางแก้วดาหราชหนีไปอาศัยพระฤๅษี
59. พระฤๅษีจัดพิธีอภิเษก ให้กุมารและกุมารี่ทั้ง 3 คู่
60. ดาราวงศ์แต่งศรเพื่อส่งสารให้พระมารดาทั้ง 3 มาร่วมพิธีอภิเษก
61. นางมณฑาสวรรค์ นางเกษรและนางกวันเสด็จไปร่วมงานอภิเษกสมรสของ พระโอรส
62. พระฤๅษีเนรมิตพลับพลา วิทยาธร คนธรรม กิณนร กิณรีมาร่วมงาน
63. นางมณฑาสวรรค์มีสารไปเชิญท้าวทศรถพระบิดาของนางแก้วดาหราชให้มาร่วมพิธีอภิเษก

ภาคผนวก ข

ตารางเทียบเหตุการณ์สำคัญ เรื่องแก้วหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ

เหตุการณ์สำคัญ	สำนวน ที่ 1	สำนวน ที่ 2	สำนวน ที่ 3	สำนวน ที่ 4
1. ความฝันของพระเอก				
ก) ปิ่นทองฝันว่าเฝ้าวัลย์พันตัว โหรร ทานายว่าจะพบเนื้อคู่			✓	
ข) ปิ่นทองฝันว่าฝูงขนาดใหญ่เท่าต้นตาล รัดเท้า ปิ่นทองฝันขาด 3 ท่อน โหรรทานายว่าจะพบเนื้อคู่				✓
ค) พินทองฝันว่ามีจากมอบดอกบัวทอง ปิ่นทองทิ้งลงพื้น ดอกบัวทองกลายเป็น แก้วมณี พาปิ่นทองเหาะขึ้นท้องฟ้า	✓			
ง) ไม่ปรากฏความฝัน		✓		
2. ว้าวเป็นสื่อให้นางเอกพบพระเอก				
ก) ปิ่นทองร้อนพระทัยจึงชวนเสนาทรวงว่าว			✓	
ข) ปิ่นทองมีนิสัยชอบทรวงว่าว				✓
ค) ปิ่นทองทรวงว่าวเพราะจะพบเนื้อคู่			✓	
ง) ปิ่นทองทรวงว่าวแข่งกับเสนาจนว่าว ขาดลอย	✓	✓	✓	
จ) ว่าวขาดลอยเพราะพระอินทร์เนรมิต				✓
ฉ) มีการบรรยายการพนันแข่งว่าว				✓

ตารางเทียบเหตุการณ์สำคัญเรื่องแก้วหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ

เหตุการณ์สำคัญ	สำนวน ที่ 1	สำนวน ที่ 2	สำนวน ที่ 3	สำนวน ที่ 4
3. นางเอกเสนอตัวให้พระเอกก่อน				
ก) นางแก้วเก็บวาวของปิ่นทองได้	✓	✓	✓	✓
ข) ปิ่นทองให้เสนาทวงวาวคืน	✓	✓	✓	✓
ค) นางแก้วบอกเสนาให้ปิ่นทองมาขอ คืนเอง	✓	✓	✓	✓
ง) นางแก้วเห็นปิ่นทองรูปร่างงามจึงหลงรัก และขอให้ปิ่นทองรับนางเป็นชายา เพื่อแลกกับวาว	✓	✓	✓	✓
จ) ปิ่นทองสร้างตบตกลงเพื่อต้องการ วาวคืน	✓	✓		
ฉ) ปิ่นทองประชดว่าจะนำไปอภิเษกกับ สุนัข		✓		
ช) ปิ่นทองบอกนางแก้วว่าต้องการสิ่งใด ให้ไปขอในวัง			✓	✓
4. นางเอกแสดงบุญบารมีด้วยการชะลอเขา พระสุเมรุ				
ก) ปิ่นทองไม่มารับ นางแก้วให้พ่อแม่ไป ทวงสัญญา	✓			
ข) ปิ่นทองไม่มารับ นางแก้วให้แม่ไปทวง สัญญา		✓		

ตารางเทียบเหตุการณ์สำคัญเรื่องแก้วหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ

เหตุการณ์สำคัญ	สำนวน ที่ 1	สำนวน ที่ 2	สำนวน ที่ 3	สำนวน ที่ 4
ค) นางแก้ว เข้าไปทวงสัญญากับปิ่นทอง ตามลาพัง			✓	✓
ง) ท้าวมงคลราชสั่งให้นางแก้วชะลอเขา พระสุเมรุก่อนรับนางเข้าพัง	✓		✓	✓
จ) ท้าวมงคลราชรับนางแก้วเข้าวังแล้ว ให้นางไปชะลอเขาพระสุเมรุ			✓	
5. พระเอกสั่งให้นางเอกมีลูก แล้วหนีไป อภิเษกกับหญิงต่างเมือง				
ก) ปิ่นทองรังเกียจนางแก้ว จึงคิดหนีไป อภิเษกชายาใหม่	✓			
ข) ท้าวมงคลราชออกอุบายให้ปิ่นทองหนี ไปอภิเษกชายาใหม่		✓		
ค) ท้าวมงคลราชมีสารไปขอชายาใหม่ ให้ปิ่นทอง	✓	✓		
ง) อนุชาท้าวมงคลราชมีสารมาขอให้ ปิ่นทองไปอภิเษกกับราชธิดา			✓	✓
จ) นางทัศนาลีคือชายาที่ปิ่นทองไปอภิเษก	✓	✓		
ฉ) นางเกษรคือชายาที่ปิ่นทองไปอภิเษก			✓	✓
ช) ปิ่นทองใช้ทางน้ำเดินทางไปอภิเษก	✓	✓	✓	
ซ) ปิ่นทองใช้ทางบกเดินทางไปอภิเษก				✓

ตารางเทียบเหตุการณ์สำคัญเรื่องแก้วหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ

เหตุการณ์สำคัญ	สำนวน ที่ 1	สำนวน ที่ 2	สำนวน ที่ 3	สำนวน ที่ 4
ช) ปิ่นทองสั่งให้นางแก้วมีลูกก่อนเดินทางไป ไปอภิเษก	✓	✓	✓	✓
6. นางเอกถอดรูปเป็นหญิงงามตามปิ่นทองไป เพื่อมีลูก				
ก) นางแก้วให้พระฤๅษีแปลงเป็นหญิง รูปงาม	✓			
ข) นางแก้วแปลงเป็นหญิงรูปงามโดยไม่ ต้องการพระฤๅษี		✓		
ค) นางแก้วขอให้พระอินทร์เนรมิตให้ รูปงาม			✓	✓
ง) เมื่อมีรูปงาม นางแก้วเปลี่ยนชื่อเป็น นางมณี	✓	✓		
จ) นางแก้วเมื่อมีรูปงามแล้วไปขอพักกับ ตายาย	✓	✓	✓	
ฉ) ปิ่นทองพบนางแก้วที่สวนดอกไม้			✓	
ช) ปิ่นทองพบนางแก้วขณะอาบน้ำที่หน้า น้ำ	✓	✓		
ซ) นางแก้วมาดักปิ่นทองที่เชิงเขาในป่า			✓	
ฅ) ปิ่นทองได้สมัครสังวาสกับนางแก้วที่ บ้านตายาย	✓	✓	✓	

ตารางเทียบเหตุการณ์สำคัญ เรื่องแกวหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ

เหตุการณ์สำคัญ	สำนวน ที่ 1	สำนวน ที่ 2	สำนวน ที่ 3	สำนวน ที่ 4
ญ) ปิ่นทองได้สมัครสังวาสกับนางแก้วก่อน อภิเชก				✓
ฎ) ปิ่นทองได้อภิเชกก่อนสมัครสังวาสกับ นางแก้ว	✓	✓	✓	
ฉ) ปิ่นทองอยู่กับนางแก้ว 1 ปีเศษ จนนาง ตั้งครรภ์	✓			
ช) ปิ่นทองอยู่กับนางแก้ว 3 เดือน นางแก้วตั้งครรภ์			✓	
ซ) ปิ่นทองอยู่กับนางแก้ว 3 วัน นางแก้ว ตั้งครรภ์				✓
ฌ) ก่อนกลับปิ่นทองมอบพระธำมรงค์ แลก ผ้าสะไบกับนางแก้ว	✓			
ฉ) ก่อนกลับปิ่นทองมอบพระธำมรงค์ให้ นางแก้ว		✓		
ค) นางแก้วขอพระธำมรงค์จากปิ่นทอง ก่อนกลับ			✓	
ต) นางแก้วขอพระธำมรงค์จากปิ่นทอง และมอบผ้าสะไบให้ปิ่นทองก่อนกลับ				✓

ตารางเทียบเหตุการณ์สำคัญเรื่องแก้วหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ

เหตุการณ์สำคัญ	สำนวน ที่ 1	สำนวน ที่ 2	สำนวน ที่ 3	สำนวน ที่ 4
7. นางเอกแสดงความสามารถโดยการออกรบ				
ก) นางแก้วแปลงเป็นมาณพรบกับ ยักษ์พาลราช	✓			
ข) นางแก้วแปลงเป็นมณีมาณพรบ กับยักษ์พาลราช ยักษ์ประกายมาต และยักษ์ประกายกรด		✓		
ค) นางแก้วแปลงเป็นชายพานางเกษร กลับเมือง				✓
ง) นางแก้วรบกับกษัตริย์ร้อยเอ็ดในรูปของ หญิง			✓	
จ) นางแก้วรบกับกษัตริย์ทั้งห้าในรูปของ หญิง				✓
ฉ) ทุกครั้งที่ไปรบ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปหญิง หรือชาย นางแก้วจะเป็นฝ่ายชนะ	✓	✓	✓	✓
8. พระเอกสั่งประหารนางเอก นางเอก ถวายลูก				
ก) นางแก้วนำลูกขึ้นถวาย	✓	✓	✓	✓
ข) ปิ่นทองจำพระธำมรงค์ ผ่าสไปได้	✓	✓	✓	✓
ค) ปิ่นทองคิดว่านางแก้วไปขโมยลูกมา	✓	✓		
ง) ปิ่นทองไม่สั่งประหารนางแก้ว	✓	✓		

ตารางเทียบเหตุการณ์สำคัญเรื่องแก้วหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ

เหตุการณ์สำคัญ	สำนวน ที่ 1	สำนวน ที่ 2	สำนวน ที่ 3	สำนวน ที่ 4
จ) ปิ่นทองสั่งประหารนางแก้วก่อนถวายลูก			✓	
ฉ) นายทวารช่วยชีวิตนางแก้วไว้			✓	
ช) ปิ่นทองคิดว่านางแก้วคบชู้				✓
ซ) พระบิดาของปิ่นทองสั่งประหารนางแก้ว				✓
ฅ) ด้วยบุญบารมีเพชรฆาตไม่อาจประหารนางแก้วได้				✓
ฉ) ปิ่นทองยอมรับนางเป็นชายา			✓	✓
9. นางเอกได้รับการอภิเษกและได้ครองเมือง				
ก) นางแก้วได้อภิเษกให้เป็นมเหสีเอก ครองเมืองร่วมกับปิ่นทอง	✓	✓		
ข) นางแก้วได้อภิเษกให้เป็นมเหสีเอก แล้วได้ปกครองบ้านเมือง			✓	✓
ค) เมื่ออภิเษกแล้วนางแก้วเปลี่ยนชื่อเป็น นางมณีศรีเมือง	✓			
ง) นางแก้วเปลี่ยนชื่อเป็นนางศรีเมือง ก่อนอภิเษก			✓	
จ) นางแก้วได้อภิเษกเป็นมเหสีเอก แล้ว เปลี่ยนชื่อเป็นนางมณฑาสวรรค์				✓

ตารางเทียบชื่อตัวละครในแก้วหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ

ชื่อตัวละคร	สำนวน	สำนวน	สำนวน	สำนวน
	ที่ 1	ที่ 2	ที่ 3	ที่ 4
ก. ชื่อของพระเอก				
1. ฟินทอง	✓			
2. ปิ่นทอง		✓	✓	✓
ข. ชื่อบิดาของพระเอก				
1. มงคลราช	✓	✓		
2. ภูวดลมงคลราช		✓		
3. ทศคารวิวงศ์			✓	
4. ทศศา				✓
ค. ชื่อมารดาของพระเอก				
1. มณฑา	✓			
2. นันทา	✓	✓		
3. จันทร			✓	
4. รัตนเมธี				✓
ง. ชื่อของนางเอก				
1. นางแก้ว/นางแก้วหน้าม้า	✓	✓		
2. นางแก้วลับคน	✓	✓		
3. นางลับคน	✓		✓	✓

ตารางเทียบชื่อตัวละครในแก้วหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ

ชื่อตัวละคร	สำนวน	สำนวน	สำนวน	สำนวน
	ที่ 1	ที่ 2	ที่ 3	ที่ 4
จ. ชื่อของนางเอกเมื่อแปลงเป็นหญิงงาม				
1. มณี	✓	✓		
2. มณีศรีเมือง	✓			
3. ศรีเมือง			✓	
4. มณฑาสวรรค์				✓
ฉ. ชื่อของนางเอกเมื่อแปลงเป็นชาย				
1. มาณพ	✓	✓		
2. มณีมาณพ		✓		
3. ไม้ระบู้ชื่อ				✓
4. ไม้ได้แปลงเป็นชาย			✓	
ช. ชื่อบิดามารดาของนางเอก				
1. ตา ยาย	✓	✓	✓	
2. พระอินทร์ นางสุจิตรา				✓
ซ. ชื่อภรรยาของพระเอกนอกจากนางเอก				
1. ทศมาลี	✓	✓		
2. เกษร			✓	✓
3. สร้อยสุวรรณ จันทร	✓	✓		

ตารางเทียบชื่อตัวละครในแก้วหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ

ชื่อตัวละคร	สำนวน ที่ 1	สำนวน ที่ 2	สำนวน ที่ 3	สำนวน ที่ 4
ฉ. ชื่อภรรยาพระเอกที่เป็นสาวใช้				
1. คาริวัน			✓	
2. กาวัน				✓
3. ไม่ปรากฏ	✓	✓		
ญ. ชื่อลูกชายของพระเอก				
1. ปิ่นแก้ว ปิ่นศิลป์ไชย		✓		
2. ดาราวงศ์ จิตราวงศ์ พิณสุรียา			✓	
3. ดาราวงศ์ เกษรสุรียงค์ วันสุรวงศ์				✓
4. ไม่ระบุชื่อ	✓			
ฎ. ชื่อตัวละครที่ช่วยนางเอก				
1. พระฤาษี	✓	✓	✓	✓
2. พระอินทร์			✓	✓
ฉ. ชื่อยักษ์ที่รบกับนางเอก				
1. พาลราช	✓			
2. พาลราช ประกายฆาต ประกายกรด		✓		
3. ไม่ระบุชื่อ			✓	✓

ตารางเทียบลักษณะของตัวละครในแก้วหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ

ลักษณะตัวละคร	สำนวน ที่ 1	สำนวน ที่ 2	สำนวน ที่ 3	สำนวน ที่ 4
ก. นางแก้วหน้าม้า				
1. ชาตिकाเนิดและรูปลักษณ์				
ก) ชาตिकाเนิดต่ำ ลูกตายาย ไร้ฐานะ	✓	✓	✓	
ข) ลูกพระอินทร์กับนางสุจิตรา มาอาศัยกับตายาย				✓
ค) รูปร่างลักษณะมีหน้าเป็นม้า	✓	✓		
ง) รูปร่างลักษณะ			✓	✓
2. ลักษณะนิสัย				
ก) เสนอรักร้าหีบีนทองก่อน	✓	✓	✓	✓
ข) กล่าวหาญเด็ดเดี่ยว ยึดมั่นในความรัก	✓	✓	✓	✓
ค) ฉลาดรู้เท่าทันผู้อื่น	✓	✓	✓	✓
ง) ประชดประชัน	✓	✓	✓	✓
จ) ล้อเสียน	✓			
ฉ) มีฝีมือในการรบ	✓	✓	✓	✓
ช) กตัญญูรู้คุณ	✓	✓	✓	✓
ข. ปีนทอง				
1. ชาตिकाเนิดและรูปลักษณ์				
ก) ชาตिकाเนิดสูงส่ง เป็นโอรสกษัตริย์	✓	✓	✓	✓
ข) มีรูปลักษณ์งดงาม	✓	✓	✓	✓

ตารางเทียบลักษณะของตัวละครในแก้วหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ

ลักษณะตัวละคร	สำนวน ที่ 1	สำนวน ที่ 2	สำนวน ที่ 3	สำนวน ที่ 4
2. ลักษณะนิสัย				
ก) ตัดสินคุณค่าของคนจากรูปลักษณ์ ภายนอก	✓	✓	✓	✓
ข) ขาดความรับผิดชอบ	✓	✓	✓	✓
ค) เขลาและขลาด	✓	✓	✓	✓
ค. นางทัศนาลี/นางเกษร				
1. ชาตिकाเกิดและรูปลักษณ์				
ก) ชาตिकाเกิดสูง เป็นธิดาของกษัตริย์	✓	✓	✓	✓
ข) บิดาเป็นสหายกับบิดาของปิ่นทอง	✓	✓		
ค) บิดาเป็นอนุชาของบิดาปิ่นทอง			✓	✓
2. ลักษณะนิสัย				
ก) หึงหวงเมียหลวง	✓	✓		
ข) เคารพและซื่อสัตย์ต่อเมียหลวง			✓	✓
ง. พระฤๅษี และพระอินทร์				
1. บทบาทของพระฤๅษี				
ก) ช่วยนางแก้วชะลอเขาพระสุเมรุ	✓	✓		
ข) มอบเรือเหาะ ค้อน ลีว ชะลอ เขาพระสุเมรุ	✓			
ค) มอบเรือเหาะ มีดาโต้ ถอดรูป หน้าม้า		✓		

ตารางเทียบลักษณะของตัวละครในแก้วหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ

ลักษณะตัวละคร	สำนวน ที่ 1	สำนวน ที่ 2	สำนวน ที่ 3	สำนวน ที่ 4
ง) เนรมิตกระต่าย ถอดรูปหน้าม้า	✓			
จ) มอพร้าไต้ แปลงเป็นชาย	✓			
ฉ) สอนมนต์แปลงเป็นชาย		✓		
2. บทบาทของพระอินทร์				
ก) ช่วยนางสีปดคนชะลอเขาพระสุเมรุ			✓	✓
ข) ช่วยนางสีปดคนแปลงร่างเป็นหญิงงามตามปิ่นทอง			✓	✓
ค) ช่วยนางสีปดคนตอนออกรบ			✓	✓
ง) ช่วยแปลงร่างนางสีปดคนตอนอภิเษก			✓	✓
จ) ช่วยนางสีปดคนชุบนางเพื่อเป็นรางวัลให้ท้าวทศรถ			✓	✓

หมายเหตุ สำนวนที่ 1 = บทละครสำนวนกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ

สำนวนที่ 2 = กลอนนิทานสำนวนนายบุษย์

สำนวนที่ 3 = ปิ่นทองกลอนสวด

สำนวนที่ 4 = สัปดนคากาพย์

ประวัติผู้เขียน

นายอัศวิทธิ์ เรืองรอง เกิดเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2506 ที่อำเภอบางพลี
จังหวัดสมุทรปราการ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต
(เกียรตินิยมอันดับ 2) วิชาเอกภาษาไทย จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี ในปีการศึกษา 2528 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2535 ปัจจุบันรับราชการที่
โรงเรียนบางบ่อวิทยาคม อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย